

STJEPAN ZIMMERMANN KAO ČLAN JUGOSLAVENSKE (HRVATSKE) AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI¹

Ivan Macut

Institut za filozofiju, Zagreb
imacut@ifzg.hr

UDK 1-05Zimmermann, S.
001.32-051(497.5)“192/194“
<https://doi.org/10.34075/cs.61.1.3>
Izvorni znanstveni rad
Rad zaprimljen 11/2025.

Sažetak

U radu se bavimo analizom djelovanja filozofa Stjepana Zimmermanna u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti (25. travnja 1921. – 12. srpnja 1941.) i Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (12. srpnja 1941. – 25. travnja 1946.). Ovom se temom do sada istraživači Zimmermannovog života i rada nisu bavili. U radu se započinje kratkim govorom o nastanku i razvoju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Akademijinom dokidanju i uspostavljanju. Nakon toga izlaže se o Zimmermannovu djelovanju u Akademiji: polazi se od njegova izbora za akademika, zatim se izlaže o Zimmermannovu radu u odborima Akademije, pisanju izvještaja o novim dopisnim članovima Akademije, njegovim održanim predavanjima u Akademiji te spisateljskom radu u kontekstu izdavanja Akademije. Na kraju rada kratko se izlaže i o njegovu promišljanju o promjeni imena Akademije. Zaključak je rada da je Zimmermann bio aktivni član, ali nikada nije obnašao višu dužnost u Akademiji.

Ključne riječi: *Stjepan Zimmermann, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, hrvatska filozofija*

UMJESTO UVODA – STATUS QUAESTIONIS

Filozof Stjepan Zimmermann (1884. – 1963.) zanimljiv je istraživačima povijesti hrvatske filozofije te su o njemu objavljeni i brojni radovi.² Autori koji su se bavili Zimmermannovim životopisom redo-

¹ Ovaj znanstveni članak rezultat je istraživanja na projektu Nove teme u hrvatskoj filozofiji od 1874. do 1945. godine, IP-2022-10-5438, koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

² Zbog brojnosti radova nećemo ih poimence spominjati. Zainteresirani čitatelj vrlo lako može doći do detaljnijih podataka o radovima o Zimmermannu, na primjer, na portalu Hrčak.

vito donose i ispravan podatak da je bio redoviti član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti,³ ali koliko smo uspjeli zapaziti, nitko se nije detaljnije pozabavio tom temom. Dva su autora koja su se malo detaljnije posvetila ovom pitanju, i to Franjo Zenko, koji govori općenito o njegovu članstvu u Akademiji, te Stipe Kljajić, koji se usredotočio na promjenu imena Akademije i Zimmermannovo sudjelovanje u tom procesu.

Dakle, Franjo Zenko u svojem radu pod naslovom »Stjepan Zimmermann kao filozof« u zadnjem poglavlju svoga članka izlaže o temi: »Institucionalno valoriziranje i priznanje Zimmermannovog rada«. Tu Zenko ukratko prepričava tekst koji je filozof Arno Eid napisao kada je Zimmermann predlagao za redovitog pravog člana Akademije te autor iznosi i svoj kratki zaključak o toj temi: »Zimmermann je, na temelju svojih 'ranih' radova koje je objavio tijekom desetak godina nakon što se sa studija u Rimu vratio u Zagreb, relativno brzo dobio najvišu 'institucionalnu' ocjenu svojih filozofskih radova i visoko priznanje. Jugoslavenska ga je akademija znanosti i umjetnosti, naime na temelju ocjene njegovih radova, koju je na glavnoj skupštini 25. travnja 1921. godine podnio profesor dr. Đuro Arnold, izabrala 'pravim članom' u filozofičko-juridičkom razredu.«⁴

Stipe Kljajić u svojem radu pod naslovom »Intelektualni i društveni angažman Stjepana Zimmermanna između dva svjetska rata (1918.–1941.)« ističe Zimmermannovo sudjelovanje u inicijativi promjena naziva Akademije u Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Spominje kratko i Zimmermannovu polemiku oko toga pitanja s Ivanom Meštrovićem te donosi nekoliko citata iz Zimmermannova odgovora Meštroviću 1940. godine.⁵ Zaključujući svoje kratko pre-

³ Na primjer, Ivan Čehok u svojoj knjizi koja je posvećena Zimmermannu kaže: »(...) postao je redovnim članom JAZU«. Ivan Čehok, *Filozofija Stjepana Zimmermanna*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1993., 12. Ivan Macut u svojim knjigama iz povijesti hrvatske filozofije, kada je riječ o Zimmermannu i njegovu članstvu u Akademiji, piše: »Redoviti član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti postaje 1921. godine«. Ivan Macut, *Hrvatska filozofija od obnove Zagrebačkog sveučilišta 1874. do osnutka Nezavisne Države Hrvatske 1941.*, Služba Božja, Split, 2018., 307. »Godine 1921. već je pravi (redoviti) član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti«. Ivan Macut, *Filozofija u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, Školska knjiga, Zagreb, 2018., 121.

⁴ Franjo Zenko, Stjepan Zimmermann kao filozof, u: Julijo Martinčić i Dubravka Hackenberger (ur.), *725 godina franjevacu u Virovitici*. Zbornik radova međunarodnog simpozija, Zagreb-Osijek, 2006., 268.

⁵ Spomenimo ovdje da Kljajić ne donosi cjeloviti niti izvorni Zimmermannov tekst koji je objavljen u *Hrvatskoj straži* (25. prosinca 1939.), nego preuzima Zimmermannove riječi iz teksta u *Hrvatskom narodu* (br. 1 – 5. siječnja 1940.), koji iz originalnog teksta donosi samo ulomke. Uz to, autor Meštrovićeve riječi

gledno izlaganje o Zimmermannovom odgovoru Meštroviću, Kljajić piše sljedeće riječi: »Zimmermannova i Meštrovićeva sučeljavanja uoči Drugoga svjetskoga rata, nakon formiranja Banovine Hrvatske, oslikavaju duhovna raspoloženja hrvatskih intelektualnih elita u procjepu između isključive afirmacije 'hrvatske narodne individue alnosti' i zahtjeva očuvanja jugoslavenskoga identiteta.«⁶

Koliko nam je poznato, na temelju višegodišnjeg bavljenja literaturom o Stjepanu Zimmermannu i njegovim djelima, ovo je naj-detaljniji opis koji o ovoj tematici postoji. Očito je, dakle, da se ovom tematikom istraživači života i rada filozofa Stjepana Zimmermanna do sada nisu uopće bavili. Prije nego što krenemo dalje s našim izlaganjem, spomenimo i to da ni sam Zimmermann, koliko je nama poznato na temelju studiranja njegovih djela, o svojem članstvu u Akademiji nije pisao. O razlozima tomu progovorit ćemo u zaključku ovoga rada. Kada je, pak, riječ o Akademiji, Zimmermann se – kako je to istaknuo i Kljajić u svojem članku – osvrnuo kratko isključivo na preimenovanje Akademije, o čemu će u nastavku rada, također, biti riječi.

Prije nego što prijedemo na izlaganje u ovom radu, želimo istaknuti kako ovaj istraživački rad predstavlja prvu fazu istraživanja rada filozofa Stjepana Zimmermanna u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti (25. travnja 1921. – 12. srpnja 1941.) i Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (12. srpnja 1941. – 25. travnja 1946.). U njemu smo se usredotočili na postavljanje jasnog okvira njegova djelovanja u Akademiji. Sljedeća je faza istraživanje i studiranje arhivskog materijala Akademije, zapisnika sjednica razreda kojemu je Zimmermann u Akademiji pripadao kao pravi redoviti član, skupnih sjednica te ostalog arhivskog materijala vezanog uz njegovo djelovanje u Akademiji. Dovršenjem ove druge faze imat ćemo u potpunosti zaokruženo djelovanje filozofa Stjepana Zimmermanna u Akademiji u razdoblju od 1921. do 1946. godine.

1. UKRATKO O NASTANKU I RAZVOJU JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Dana 29. travnja 1861. godine zastupnici u Hrvatskom saboru u Zagrebu zaključili su (čl. 12) da se Akademija stavi pod zaštitu Sabora te da se izaberu dva odbora od kojih će jedan izraditi

---

također navodi iz Zimmermannova teksta, a ne iz izvornog teksta koji bi napisao Meštrović.

⁶ Stipe Kljajić, Intelektualni i društveni angažman Stjepana Zimmermanna između dva svjetska rata (1918.–1941.), *Časopis za suvremenu povijest*, 43 (2011.) 2, 571.

temelj, a drugi upravljati imovinom Akademije dok ona bude nastajala. Biskup Strossmayer na istoj je sjednici o zadatku Akademije i o njezinu odnosu prema Sveučilištu »izustio sjajnu besjedu, koja je sabornike tako zaniela, da su zaključili, neka se u tisuće iztisaka objelodani i po narodu razširi«. ⁷ Prvi odbor svoj je posao dovršio te je Hrvatski sabor na svojoj sjednici 28. srpnja 1861. godine primio zakonsku osnovu (čl. 48) koja sadržava pravila Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Svrha je Akademije da njeguje i podupire znanost i umjetnosti na slavenskom jugu. Uz to, Akademija se ima baviti i jezikoslovljem, poviješću, matematičkim i prirodoslovnim znanostima te umjetnošću. Prema ovome, Akademija bi trebala imati četiri razreda, i to: »jezikoslovni na ime povjestni, mudroslovni i pravoslovni, matematički i prirodoslovni, te umjetnički«, ⁸ a za promicanje tih zadataka Akademije »sabor je akademiji osim zaklade njezine namienio bio godišnju podporu iz zemaljskih dohodaka, te kuću 'narodni dom'; a narodni muzej i knjižnicu za pripomoć u naučnih izstraživanjih« te »to bijaše prvi korak učinjen saborom, da se plemenita misao biskupa Strossmayera i davna želja hrvatskoga naroda oživi podignućem zavoda, koji bi, nauku narodnim jezikom i duhom gojeći, promicao prosvjetu našoj narodnoj osebini odgovarajuću«. ⁹

Budući da je Hrvatski sabor raspušten dana 12. studenoga 1861. godine, ova zakonska osnova nije doživjela potvrdu. Tek preo višnjim riešenjem od 7. ožujka 1863. potvrđena bi jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; ali samo u načelu, dočim rečena zakonska osnova ne bi potvrđena. ¹⁰ Konačno, dana 4. ožujka 1866. »bi previšnjim odpisom« Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti »potvrđjena«. ¹¹ Na prvoj sjednici dana 12. ožujka 1866.

⁷ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, prva sveska (1867.–1877.), JAZU, Zagreb, 1877., 5–6.

⁸ Kada je riječ o ulozu koju je Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti imala na razvoj filozofije na hrvatskom prostoru, donosimo sljedeći navod Kristine Polak Bobić i Ivica Zvonara koji nam o tome zorno svjedoči: »Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti imala je u razvoju filozofije na hrvatskom prostoru važnu ulogu, jer su osnivači i prvi čelnici Akademije smatrali da filozofija treba imati svoje mjesto u njezinu radu, pa je tako među četirima razredima u kojima se započeo razvijati znanstveni rad Akademije po strukama drugi po redu dobio ime *Razred filozofičko-juridički*.« Kristina Polak Bobić – Ivica Zvonar, Bibliografija članaka s filozofskom tematikom u Radu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 39 (2013.) 1, 335.

⁹ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, prva sveska (1867.–1877.), JAZU, Zagreb, 1877., 7.

¹⁰ *Isto*, 7.

¹¹ *Isto*, 7–8.

godine nazočilo je prvih 14 akademika, koji su »previšnjim odpisom od 9. svibnja potvrđeni bili, previšnjim pako rješanjem od 15. lipnja ovlašteni, da proglase rečeni zavod konstituiranim«. ¹² Prva javna sjednica pod predsjedanjem Franje Račkoga održana je 28. lipnja 1867. godine.

Na skupnoj sjednici dana 8. studenoga 1939. godine usvojen je prijedlog dr. Stanka Hondla da se hitno sazove izvanredna glavna skupština na kojoj će se donijeti prijedlog za promjenom imena Akademije. U radnu komisiju, između ostalih, izabran je i Zimmermann. ¹³ Ovdje samo spominjemo, a na kraju rada detaljnije elaboriramo da je izvanredna glavna skupština, a koja je održana dana 2. i 6. prosinca 1939. godine, na dnevnom redu imala točku: Promjena Pravila s obzirom na ime »Jugoslavenska Akademija«, i to u naslovu te u nekim člancima. Ivan Meštrović putem pisma izrazio je svoj stav da se ime ne treba mijenjati. Budući da je skupština dana 2. prosinca bila bez potrebnog kvoruma, nastavljena je u srijedu 6. prosinca. Na ovoj izvanrednoj sjednici izglasano je da se umjesto Jugoslavenska akademija stavi ime Hrvatska akademija.

Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske donesena je zakonska odredba dana 12. srpnja 1941. godine kojom je prestala s postojanjem Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, a osnovana je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti kojoj je predana sva pokretna i nepokretna imovina. ¹⁴ Prva glavna skupština održana je 25. siječnja 1942. godine, a za predsjednika Hrvatske akademije izabran je dr. Toma Matić. ¹⁵

Padom Nezavisne Države Hrvatske i uspostavom nove države, odlukom AVNOJ-a od dana 3. veljače 1946. godine poništene su sve odredbe ustaških vlasti te se prešlo i na rješavanje pitanja Akademije. Tako je odlukom Ministarstva Prosvjete od dana 25. travnja 1946. godine povjereno privremeno vodstvo Jugoslaven-

¹² Isto, 8.

¹³ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1939./1940.*, sv. 53, HAZU, Zagreb, 1941., 37–38.

¹⁴ Predsjednik Hrvatske akademije za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske na svečanoj sjednici dana 11. travnja 1942. godine dr. Toma Matić, između ostaloga, o tome je rekao: »Poslije proglašenja Nezavisne Države Hrvatske Poglavlak je zakonskom odredbom 12. srpnja 1941. osnovao Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti kao nasljednicu Jugoslavenske akademije. Time se izpunila davna želja hrvatskog naroda i članova Akademije, da najviši hrvatski znanstveni zavod, što ga je 1866. na poticaj biskupa Strossmayera osnovao hrvatski sabor, dobije svoje narodno hrvatsko ime«. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1941./1943.*, sv. 54, HAZU, Zagreb, 1943., 44.

¹⁵ Usp. Isto, 19–21.

ske akademije znanosti i umjetnosti »njenim ranijim pravim članovima sa zadatkom, da izvrše pripremne radove za reorganizaciju akademije«. ¹⁶ Akademik Albert Bazala bio je pročelnik i predstavnik prema vlastima i javnosti. Izvanredna glavna skupština Akademije sazvana je za dan 4. ožujka 1947. godine. Bazala je na toj sjednici izjavio »da se ne osniva nova Akademija, nego se ona uspostavlja i u svojoj osnovnoj zamisli nastavlja«. ¹⁷ Vršitelj dužnosti gospodarskog tajnika akademik Vouk u svojem je izvještaju ustvrdio također da je Akademija obnovljena. ¹⁸ Dana 13. prosinca 1947. godine donesen je i Zakon o Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti.

Slomom komunističke vlasti i proglašenjem samostalnosti Republike Hrvatske, dana 26. lipnja 1991. godine, Hrvatski sabor donio je *Zakon o Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti*, a koji je stupio na snagu dana 24. srpnja 1991. godine. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti pravna je nasljednica Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti osnovane 1866., zatim Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti od 1941. do 1945., te ponovno Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti od 1946. do 1991. godine. Dana 21. studenoga 1991. godine održana je Izborna skupština Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Na sjednici je akademik Ivan Supek izabran za predsjednika Akademije na mandat od tri godine. ¹⁹ Akademija je tada sastavljena od sljedećih razreda: I. Razred za društvene znanosti; II. Razred za matematičke, fizičke, kemijske i tehničke znanosti; III. Razred za prirodne znanosti; IV. Razred za medicinske znanosti; V. Razred za filološke znanosti; VI. Razred za književnost; VII. Razred za likovne umjetnosti; VIII. Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju. Godine 1997. osnovan je i IX. Razred za tehničke znanosti. ²⁰

¹⁶ »Obnavljanje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti od 25. IV. 1946. – 4. III. 1947.«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1946. – 1948.*, knj. 54, JAZU, Zagreb, 1949., 25.

¹⁷ »I. izvanredna glavna skupština Jugoslavenske akademije«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1946. – 1948.*, knj. 54, JAZU, Zagreb, 1949., 32.

¹⁸ »Obnovljena Akademija stavljena je pred nove velike zadatke«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1946. – 1948.*, knj. 54, JAZU, Zagreb, 1949., 44.

¹⁹ Usp. »Izborna skupština Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti održana 21. studenoga 1991. godine«, *Ljetopis za 1991.*, knj. 95, Zagreb, HAZU, 1992., 87.

²⁰ Ovdje upućujemo i na djelo: Milan Moguš (ur.), *140 godina Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti : 1861.-2001.*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2001.

2. IZBOR ZIMMERMANNNA ZA REDOVITOG ČLANA JAZU (1921.) TE HAZU (1941.) I IZBACIVANJE IZ ČLANSTVA JAZU (1946.)

Redoviti član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti filozof dr. Gjuro Arnold dana 10. siječnja 1921. godine na Glavnoj skupštini Akademije predložio je filozofa dr. Stjepana Zimmermanna za redovitog pravog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. U svojem prijedlogu Arnold je ponajprije ukratko prikazao život, a onda i do tada objavljeno filozofsko stvaralaštvo Stjepana Zimmermanna. Na prvome mjestu Arnold ističe Zimmermannove radove objavljene u *Bogoslouskoj smotri*, i to o Kantu. Za Arnolda nema nikakve dvojbe da samo onaj tko poznaje čitavu filozofiju može izraziti takvu kritiku, a istodobno Zimmermann posjeduje i vlastito filozofsko stajalište. Uz te radove Arnold spominje i njegov habilitacijski rad *Opća noetika* te kaže da se u cijelom djelu opaža autorov doticaj sa suvremenom filozofijom te ima za cilj dovinuti se do prave istine. Za Arnolda je važna i Zimmermannova rasprava pod naslovom *Ontološko-noetički problem u evoluciji filozofije* tiskana 1919. godine. U ovom djelu Zimmermann jasno pokazuje da je zauzeo određeni filozofski smjer, a taj je smjer neoskolastička filozofija koju ne preuzima slijepo, nego ima tendenciju da je kritički ispita. Ne zaboravlja Arnold također ni Zimmermannovo djelo *Kant i neoskolastika*. Za njega kaže da je to djelo među prvima te vrste u našoj filozofskoj literaturi. Zimmermann svojim djelima predstavlja početak sustavne rekonstrukcije Aristotelove filozofije u kritičkoj sintezi s Kantovom te, uzimajući sve to u obzir, opravdano je da se Zimmermanna izabere pravim članom Akademije, zaključuje Arnold.²¹

Filozof Stjepan Zimmermann u Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti u razredu filozofičko-juridičkom²² izabran je dana 25. travnja 1921. godine.²³

Od 12. srpnja 1941. godine, za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, Stjepan Zimmermann se nalazi na popisu prvih 10 čla-

²¹ Usp. Gjuro Arnold, Dr. Stjepan Zimmermann, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1921.*, sv. 36, Zagreb, JAZU, 1922., 58–59.

²² Prije uspostave Nezavisne Države Hrvatske i osnivanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, puni popis redovitih prvih članova Razreda filozofičko-juridičkog bio je – po redu izbora – sljedeći: Đuro Arnold (27. prosinca 1891.), Marko Kostrenčić (25. svibnja 1920.), Stjepan Zimmermann (25. travnja 1921.), Albert Bazala (11. ožujka 1922.), Stjepan Matičević (14. svibnja 1924.) i Ivo Maurović (7. svibnja 1937.).

²³ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1921.*, sv. 36, JAZU, Zagreb, 1922., 3.

nova²⁴ Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.²⁵ Dana 29. siječnja 1942. godine Filozofsko-pravni razred izabrao je Zimmermana na svojoj sjednici za predstojnika razreda. On je zbog bolesti izbor odbio, te je onda na to mjesto izabran dr. E. Lovrić.²⁶

U Ljetopisu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za razdoblje od 1946. do 1948. godine, u popisu pravih i redovitih članova Odjela za filozofiju²⁷ i društvene nauke²⁸ filozofa Stjepana Zimmermanna više nema.²⁹ Uvjereni smo da sljedeće riječi akademika Branimira Gušića, glavnog tajnika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti od 1946. godine, jasno opisuju razlog tome: »Ali okupator [misli na ustašku vlast za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, op.a.] nije htio jednostavno priznati promjenu imena dotadanje Jugoslavenske akademije, nego je htio da osnuje svoju, novu Hrvatsku akademiju, on je htio da prekine sve veze sa prošlošću i sva jugoslavenska nastojanja ove naše institucije kroz sedam decenija da preda zaboravu. Jer je Akademija i takva kakva je bila, za okupatora još uvijek predstavljala i odviše naprednu i jugoslavenski orijentiranu instituciju, a da bi je on mogao prosto preuzeti i zadovoljiti se samo s promjenom njenog imena. To je uostalom u jednoj izjavi u tadanjem 'Hrvatskom narodu' od 24. aprila 1941. javno ustvrdio i glavni predstavnik ustaša u Akademiji dr. Stjepan Zimmermann rekavši: 'Hrvatsko ime, koje će svojoj Akademiji dodijeliti Hrvatska Država, znak je narodne svijesti, koja će baciti u prošlost sve, što sačinjava prijašnji naziv naše Akademije znanosti i umjetnosti'.«³⁰

²⁴ »Novoosnovana akademija konstituirana je u glavnoj godišnjoj skupštini 25. siječnja 1942., pošto je istom 'zakonskom odredbom' od 12. srpnja 1941. imenovano prvih deset članova akademije (T. Matić, M. Rački, S. Ivšić, F. Francev, S. Zimmermann, I. Maurović, S. Hondl, S. Škreb, Lj. Karaman i F. Dugan)«, »Obnavljanje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (od 25. IV. 1946. – 4. III. 1947.)«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1946. – 1948.*, knj. 54, JAZU, Zagreb, 1949., 25.

²⁵ *Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za 1941/1943*, sv. 54, JAZU, Zagreb, 1943., 19.

²⁶ Usp. *Isto*, 25.

²⁷ Odjel za filozofiju i društvene nauke prvi je odjel Akademije te je konstituiran dana 14. veljače 1947. godine, a za odjelnog tajnika izabran je akademik Albert Bazala. Bazala je zbog bolesti vrlo brzo napustio to mjesto, te je dužnost novog odjelnog tajnika preuzeo akademik Grga Novak. Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1946. – 1948.*, knj. 54, JAZU, Zagreb, 1949., 84.

²⁸ Imenovani novi pravi članovi bili su redom: Ivo Krebek, Mijo Mirković, Grga Novak, Svetozar Ritig i Andrija Štampar. Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1946. – 1948.*, knj. 54, JAZU, Zagreb, 1949., 28.

²⁹ Usp. *Isto*, 11–12.

³⁰ Branimir Gušić, *Osam godina...*, *Isto*, str. 23.

Proglašenjem samostalne Republike Hrvatske stvari su se opet promijenile. Tako se u popisu preminulih redovitih članova razreda za društvene znanosti od 1945. godine prema novijem vremenu, a koji je donijela Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti 1991. godine, nalazi i ime akademika Stjepana Zimmermanna.³¹

3. ZIMMERMANNNOVO ČLANSTVO I RAD U ODBORIMA AKADEMIJE

Od ulaska u Akademiju, Zimmermann je bio član nekoliko odbora. Najduže je bio član Odbora za Strossmayerovu galeriju slika, i to u razdoblju od 1921. do 1928.,³² pa od 1937. do 1940. godine.³³ Bio je također i član Odbora za orijentalnu zbirku, i to u razdoblju od 1930. do 1932. godine.³⁴ Bio je i član Građevnog odbora u razdoblju od 1931. do 1932. godine.³⁵ Te, konačno, bio je i član Odbora za izdavanje knjižnice za obću naobrazbu i to u razdoblju od 1939. do 1943. godine.³⁶ Spomenimo i to da je filozof Zimmermann dana 22. listopada 1921. godine izabran u Odbor za rasprave s izaslancima Češke i Srpske Akademije te Slovenskog učenog društva.³⁷ Dana 16. listopada 1928. godine, nakon što je Akademiji dopušte-

³¹ Usp. »Umrlji članovi od 1945.«, *Ljetopis za 1991.*, knj. 95, HAZU, Zagreb, 1992., 50.

³² Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1921.*, sv. 36, JAZU, Zagreb, 1922., 3; Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1922.*, sv. 37, JAZU, Zagreb, 1923., 3; *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1923.*, sv. 38, JAZU, Zagreb, 1923., 3; *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1924. i 1925.*, sv. 39, JAZU, Zagreb, 1926., 2; *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1925./1926. i 1926./1927.*, sv. 40, JAZU, Zagreb, 1928., 3.; *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1927./1928.*, sv. 41, JAZU, Zagreb, 1929., 3.

³³ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1937./1938.*, sv. 51, JAZU, Zagreb, 1939., 3; Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1938./1939.*, sv. 52, JAZU, Zagreb, 1940., 3; Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1939./1940.*, sv. 53, HAZU, Zagreb, 1941., 3.

³⁴ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1930./1931.*, sv. 44, JAZU, Zagreb, 1932., 2; usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1931./1932.*, sv. 45, JAZU, Zagreb, 1933., 2.

³⁵ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1931./1932.*, sv. 45, JAZU, Zagreb, 1933., 3.

³⁶ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1939./1940.*, sv. 53, JAZU, Zagreb, 1941., 3.; *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1941./1943.*, sv. 54, JAZU, Zagreb, 1943., 7.

³⁷ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1921.*, sv. 36, JAZU, Zagreb, 1922., 47.

no da podigne beskamatni državni zajam za gradnju, u odbor koji će se dalje brinuti oko nabave potrebnog zemljišta i beskamatnog zajma, uz predsjednika i oba tajnika izabrani su uz još neke druge i Bazala i Zimmermann.³⁸ Kada je dana 12. srpnja 1931. godine položen kamen temeljac Domu Aleksandra I., Kralja Jugoslavije za Jugoslavensku akademiju na južnoj strani Trga kralja Petra, na tom događaju bio je prisutan i Zimmermann.³⁹

Odmah po ulasku u Akademiju Zimmermann se već na drugom sastanku svog razreda na kojemu je kao novi redoviti član sudjelovao dana 28. listopada 1921. godine, zauzeo za to da se pristupi sustavnoj obradi povijesti slavenske filozofije. Nakon raspravljanja o tom prijedlogu zaključuje se da se odluka o tom pitanju prepusti sastanku stručnjaka, pošto se ono raspravi na stručnim sjednicama pojedinih akademija i učenih društava.⁴⁰

Nakon što je dana 27. lipnja 1924. godine supruga pokojnog filozofa Franje Markovića, gospođa Dragica, donijela stručnjacima Akademije da prosude vrijednost rukopisne ostavštine njezinog pokojnog supruga,⁴¹ dana 9. studenoga 1924. godine povjerava se pravim članovima Akademije, i to Albertu Bazali i Stjepanu Zimmermannu, da prouče rukopisnu ostavštinu pokojnog člana Akademije Markovića te da o tome napišu izvještaj.⁴² Dana 7. srpnja 1926. godine odlučeno je da se otkupe i u arhiv sprema rukopisi pokojnog pravog člana dr. Franje Markovića.⁴³

Zimmermann je povremeno bio zaduživan da procjenjuje i određena djela koja su poslana Akademiji za tiskanje. Tako je dana 18. listopada 1926. godine dobio na ocjenu radove dr. Borislava Lorenca pod naslovom »Dubina osećanja« i »Monizam i pluralizam po Kantu«,⁴⁴ što je on i učinio dana 29. prosinca 1926. godine i podnio izvještaj na sjednici svojega razreda.⁴⁵ Spomenimo da je dana 6. ožujka 1928. godine dobio na uvid, zajedno s Albertom Bazalom,

³⁸ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1927./1928.*, sv. 41, JAZU, Zagreb, 1929., 21.

³⁹ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1930./1931.*, sv. 44, JAZU, Zagreb, 1932., 43.

⁴⁰ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1921.*, sv. 36, JAZU, Zagreb, 1922., 26.

⁴¹ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1924. i 1925.*, sv. 39, JAZU, Zagreb, 1926., 21.

⁴² Usp. *Isto*, str. 21.

⁴³ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1925./1926. i 1926./1927.*, sv. 40, JAZU, Zagreb, 1928., 22.

⁴⁴ Usp. *Isto*, 65.

⁴⁵ Usp. *Isto*, 65.

djelo dr. Ferde Ćulinovića »Filozofski rječnik« te da napišu svoje mišljenje.⁴⁶ Dana 5. svibnja 1928. godine na temelju dostavljenog referata od autora je zatraženo da ga temeljito preradi prema uputama koje su mu dostavljene.⁴⁷ Nadalje, Zimmermann je na sjednici Razreda filozofičko-juridičkog podnio referat o djelu dr. Stjepana Matičevića pod naslovom »K problematici funkcije uzgajanja i jedne nauke o uzgajanju« (koja je prihvaćena za Rad), i zatražio je da autor prvomu formalnomu dijelu doda još drugi konstruktivni dio.⁴⁸

Osim ovoga, barem u jednoj prigodi Zimmermann je u ime Akademije išao kao izaslanik na sprovod preminulom članu druge Akademije. Tako je dana 1. veljače 1927. godine preminuo dr. Jovan Cvijić, predsjednik Srpske kraljevske akademije i dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Na njegovom sprovodu kao izaslanici naše Akademije bili su Stjepan Zimmermann i Dragutin Boranić.⁴⁹

Akademija je u dva navrata, na prijedlog Razreda filozofičko-juridičkog, Zimmermannu odobrila određenu novčanu pomoć da može ići u Italiju i istraživati rad naših filozofa. Tako su dana 22. veljače 1925. godine predložili skupnoj sjednici da se redovnomu pravomu članu dr. Stjepanu Zimmermannu, na njegovu molbu, dade potpora od 3.000 dinara kako bi boraveći u Italiji po drugom poslu, nekoliko dana mogao posvetiti proučavanju filozofskih djela naših ljudi u tamošnjim bibliotekama.⁵⁰ Dana 1. srpnja 1930. godine spominje se da je Zimmermannu izdana pomoć u iznosu od 3.800 dinara za znanstveni put u Padovu i Veneciju gdje će ići istraživati građu za povijest naše filozofije,⁵¹ a dana 12. siječnja 1931. godine donosi se obavijest da je Zimmermann podnio pisani izvještaj o svojem znanstvenom putu u Padovu i Veneciju.⁵²

⁴⁶ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1927./1928.*, sv. 41, JAZU, Zagreb, 1929., 21.

⁴⁷ Usp. *Isto*, 22.

⁴⁸ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1928./1929.*, sv. 42, JAZU, Zagreb, 1930., 20.

⁴⁹ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1925./1926. i 1926./1927.*, sv. 40, JAZU, Zagreb, 1928., 72.

⁵⁰ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1924. i 1925.*, sv. 39, JAZU, Zagreb, 1926., 58.

⁵¹ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1930./1931.*, sv. 44, JAZU, Zagreb, 1932., 22.

⁵² *Isto*, 22.

4. PISANJE IZVJEŠTAJA O POJEDINIM KANDIDATIMA ZA ČLANOVE AKADEMIJE

Uz spomenute dužnosti Zimmermann je za vrijeme svojeg članstva u Akademiji napisao i dva izvještaja kao prijedlog za nove članove. Prvi izvještaj napisao je o dr. Alešu Ušeničniku, koji je bio predložen Akademiji za izbor za novog dopisnog člana u Razredu filozofičko-juridičkom.⁵³ Zimmermann je prijedlog zaključio riječima: »Kako ovi radovi – napose Sociologija i Uvod v filozofijo – predstavljaju veoma znatan prilog našoj naučnoj literaturi na filozofijskom području, to se dr. Uščenik može smatrati jednim od najsnažnijih slovenskih mislilaca, predlažem ga za *dopisnog člana* naše akademije u *filozofičko-juridičkom razredu*.«⁵⁴

Drugi izvještaj Zimmermann je napisao za dr. Berislava Lorenca koji je bio predložen Akademiji za izbor za novog dopisnog člana.⁵⁵ Zimmermann je prijedlog zaključio riječima: »Svojom produktivnošću, solidnom erudicijom i objektivnošću Lorencovo filozofijsko nastojanje zaslužuje da nađe priznanje i od naše Akademije, te ga predlažem za dopisnog člana u filozofičko-juridičkom razredu.«⁵⁶

5. PREDAVANJA U AKADEMIJI

Dana 11. siječnja 1922. godine donesena je odluka da će na svečanoj sjednici Zimmermann čitati svoju raspravu pod naslovom »Juraj Dragišić (Georgius Benignus de Salviatis) kao filozof humanizma«. ⁵⁷

Dana 22. travnja 1924. godine na svečanoj javnoj sjednici razreda u spomen dvjesta-godišnjice Kantova rođenja čitao je redovni pravi član Zimmermann raspravu pod naslovom »Kantov kritičizam u svijetlu savremene noetike«, koja je tiskana u 220. knjizi *Rada*. ⁵⁸

⁵³ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1927./1928.*, sv. 41, JAZU, Zagreb, 1929., 96–97. Ušeničnik je primljen kao dopisni član dana 5. srpnja 1928. godine.

⁵⁴ *Isto*, 97.

⁵⁵ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1929./1930.*, sv. 43, JAZU, Zagreb, 1931., 103–104. Lerec je primljen kao dopisni član dana 30. svibnja 1930. godine.

⁵⁶ *Isto*, 104.

⁵⁷ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1922.*, sv. 37, JAZU, Zagreb, 1924., 27. Izvještaj o čitanoj raspravi nalazi se u: *Isto*, 66.

⁵⁸ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1924. i 1925.*, sv. 39, JAZU, Zagreb, 1926., 21.

Dana 23. svibnja 1930. godine donesena je odluka da se prima radnja dr. Zimmermanna pod naslovom »Filozofija kršćanstva«, koju će pisac čitati na javnoj razrednoj sjednici mjeseca lipnja iste godine o 1500. obljetnici smrti sv. Augustina.⁵⁹ Radnja je čitana u javnoj sjednici filozofičko-juridičkog razreda 7. lipnja 1930. godine.⁶⁰

Dana 26. siječnja 1932. godine u javnoj sjednici o stogodišnjici rođenja Wilhelma Wundta čitao je dr. Stjepan Zimmermann svoju raspravu pod naslovom »Wundt u savremenoj psihologiji. (K meteo dološkom problemu Wundtove i strukturne psihologije)«. ⁶¹

Dr. Stjepan Zimmermann najavio je da će svoju raspravu pod naslovom »Opravdanje metafizike« čitati u javnoj sjednici razreda dana 6. travnja 1935. godine.⁶² Toga dana dr. Stjepan Zimmermann pročitao je svoju raspravu pod naslovom »Opravdanje racionalne metafizike«. ⁶³

U spomen na preminulog pokrovitelja Akademije nadbiskupa i metropolita hrvatskog dr. Antuna Bauera 'Strossmayerov dan nauke i umjetnosti' dana 4. veljače 1938. godine posvetit će se upravo njemu, a u javnoj svečanoj sjednici poslije uvodne riječi predsjednika dr. Alberta Bazale o ličnosti pokojnikovoj Zimmermann će držati predavanje pod naslovom »Bauer kao filozof«. ⁶⁴

Dana 12. siječnja 1939. godine usvojen je prijedlog dr. Zimmermanna da se 16. ožujka iste godine priredi javna sjednica razreda, na kojoj će predlagatelj održati predavanje pod naslovom »Joseph Geysler i Philosophia perennis. (Prigodom njegove 70. godišnjice, r. 16. III. 1869.)«. Predavanje će se tiskati u *Ljetopisu*.⁶⁵ Dana 16. ožujka 1939. godine dr. Stjepan Zimmermann održao je predloženo predavanje.⁶⁶

⁵⁹ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1929./1930.*, sv. 43, JAZU, Zagreb, 1931., 23.

⁶⁰ Usp. *Isto*, 175–189.

⁶¹ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1931./1932.*, sv. 45, JAZU, Zagreb, 1933., 20.

⁶² Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1934./1945.*, sv. 48, JAZU, Zagreb, 1936., 23.

⁶³ Usp. *Isto*, 23.

⁶⁴ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1937./1938.*, sv. 51, JAZU, Zagreb, 1939., 27. Radnja je čitana i nalazi se u cijelosti objavljena: Akademik dr. Stjepan Zimmermann, »Bauer kao filozof«, *Isto*, 108–127.

⁶⁵ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1938./1939.*, sv. 52, JAZU, Zagreb, 1940., 22.

⁶⁶ *Ibidem*, 22.

6. PRIJEDLOZI ZA IZDAVANJE KNJIGA I TISKANJE
ZIMMERMANNOVIH KNJIGA I RADOVA

Filozof Zimmermann dana 21. ožujka 1938. godine podnio je prijedlog da Akademija pokrene izdavanje filozofskog rječnika u zajednici sa stručnjacima u Beogradu i Ljubljani.⁶⁷

Akademija je u svojoj nakladi, u *Ljetopisu*⁶⁸ i u *Radu*⁶⁹ tiskala više Zimmermannovih djela. Uzimajući kronološki kriterij, ističemo sljedeća Zimmermannova objavljena djela.

Dana 29. listopada 1930. godine odlučeno je da se rasprava dr. Stjepana Zimmermanna pod naslovom »Filozofija kršćanstva« tiska u *Ljetopisu*.⁷⁰

Dana 18. studenoga 1931. godine donesena je odluka da će se u ediciji »Znanstvena djela za opću naobrazbu« tiskati Zimmermannovo djelo pod naslovom *Duševni život*.⁷¹ Dana 5. prosinca 1931. godine na sjednici Odbora za izdavanje knjižnice za opću naobrazbu načelno je prihvaćeno da se kao prva knjiga novozasnovane edicije »Nauka i život«, pošto pisac zgotovi redigirani rukopis i preda odboru koji će razmotriti da li ono sadržajem i oblikom odgovara zadatku knjižnice, izda Zimmermannovo djelo *Duševni život*.⁷² Na sjednici

⁶⁷ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1937./1938.*, sv. 51, JAZU, Zagreb, 1939), 27.

⁶⁸ Što se tiče časopisa *Bulletin JAZU/HAZU* u razdoblju od 1914. do 1945. godine potrebno je istaknuti da je u njemu Stjepan Zimmermann brojčano objavio najveći broj radova, ukupno jedanaest. Usp. Ivica Zvonar – Kristina Polak Bobić, Bibliografija filozofskih priloga u časopisu *Bulletin JAZU/HAZU* (1914–1945), *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 41 (2015.) 1, 211.

⁶⁹ »Najviše članaka, ukupno pet, objavili su Franjo Marković i Branko Bošnjak, dok su po četiri priloga objavili Albert Bazala i Stjepan Zimmermann.« K. Polak Bobić – I. Zvonar, Bibliografija članaka s filozofskom tematikom u *Radu* Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 337. Zimmermannovi radovi kronološki poredani objavljeni u *Radu*: »Ontološko-noetički problem u evoluciji filozofije«, *RAD JAZU*, br. 220, 1919., Razredi filologičko-historički i filosofoičko-juridički, knj. 96, 221–312; »Juraj Dragišić (Georgius Benignus de Salvatis) kao filozof humanizma«, *RAD JAZU*, br. 227, 1923., Razredi filologičko-historički i filosofoičko-juridički, knj. 99, 59–79; »Kantov kritičizam u svjetlu savremene noetike: prikaz o 200. godišnjici Kantova rođenja (22. IV. 1724.)«, *RAD JAZU*, br. 229, 1924., Razredi filologičko-historički i filosofoičko-juridički, knj. 100, 188–207, te, konačno, »Spoznaja istine«, *RAD JAZU*, br. 271, 1941., Razredi filologičko-historički i filosofoičko-juridički, knj. 122, 1–48.

⁷⁰ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1930./1931.*, sv. 44, JAZU, Zagreb, 1932., 22.

⁷¹ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1931./1932.*, sv. 45, JAZU, Zagreb, 1933., 20.

⁷² Usp. *Isto*, 31.

Odbora za izdavanje knjižnice za opću naobrazbu dana 2. siječnja 1932. godine na temelju referata dr. Stjepana Ivšića donesena je odluka da se za knjižnicu »Nauka i život« tiska prvi dio djela dr. Stjepana Zimmermanna *Duševni život*, a o drugom dijelu odbor će donijeti odluku naknadno.⁷³ Dana 6. veljače 1932. godine na sjednici Odbora za izdavanje knjižnice za opću naobrazbu prihvaćen je prijedlog dr. Stjepana Zimmermanna da se njegovo djelo *Duševni život* tiska u cjelini kao IX. knjiga »Znanstvenih djela za opću naobrazbu« na trošak stavke knjižnice »Nauka i život«.⁷⁴

Dana 28. ožujka 1938. godine donesena je odluka da će se u »Knjižnici za opću naobrazbu« tiskati Zimmermannovo djelo pod naslovom *Religija i život*.⁷⁵

Dana 19. prosinca 1939. godine donesena je odluka da će se u »Knjižnici za opću naobrazbu« tiskati Zimmermannovo djelo *Filozofija života*.⁷⁶

Zimmermannovi znanstveni članci kronološki poredani objavljeni u *Radu* jesu sljedeći: »Ontološko-noetički problem u evoluciji filozofije« (1919.), »Juraj Dragišić (Georgius Benignus de Salviatis) kao filozof humanizma« (1923.), »Kantov kriticizam u svijetlu savremene noetike: prikaz o 200. godišnjici Kantova rođenja (22. IV. 1724.)« (1924.), te, konačno, »Spoznaja istine« (1941.).

7. PREIMENOVANJE AKADEMIJE

Na svečanoj sjednici Akademije dana 30. lipnja 1939. godine dr. Albert Bazala, njezin predsjednik, u svojem osvrtu na neke važnije momente u životu Akademije, između ostaloga je govorio i o njezinu preimenovanju. Bazala ističe kako se na ovo pitanje mora na poseban način osvrnuti jer to pitanje »o kojem se radi, nije od danas. (...) Riječ je o jugoslavenskom imenu Akademije«.⁷⁷ Pozivajući se na govor Franje Račkoga i Tadije Smičiklase, Bazala ističe kako je jugoslavenska misao »u toj idejnoj usmjerenosti hrvatskoga bića bila izražaj svrhovitih principa, koji omogućuju zajedničku

⁷³ Usp. *Isto*, 31.

⁷⁴ Usp. *Isto*, 32.

⁷⁵ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1937./1938.*, sv. 51, JAZU, Zagreb, 1939., 28.

⁷⁶ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1939./1940.*, sv. 53, HAZU, Zagreb, 1941., 23.

⁷⁷ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1938./1939.*, sv. 52, JAZU, Zagreb, 1940., 71.

suradnju hrvatskoga, slovenskoga, srpskoga i bugarskoga naroda« te nastavlja kako je ona »sadržavala uvjete zajedničkoga nastojanja oko slobode i napretka«. ⁷⁸ Bazala je bio uvjerenja kako ovaj »sinergički pojam jugoslovenstva nije imao da povrijedi ni da onemogući narodnu individualnost hrvatsku kao ni ostalih naroda na Slaven-skom jugu, nije imao da državnu ideju hrvatsku ospori ili zatre i da pod vidom jedinstva ('unitas') svrhu ujedinjenja ('unio') da izvrne (...).⁷⁹ Budući da je razvoj prilika zaniijekao pretpostavke o jugosla-venskoj misli, nastavlja dalje Bazala, dogodilo se to da se pokrenulo pitanje imena Akademije, iako je ona uvijek bila privržena hrvat-skome narodu te zaključuje kako se »ne će oglušiti glasu hrvatskoga naroda (...)« i da će i u tom pitanju Akademija »svoju odluku donijeti u punom osjećaju odgovornosti prema ugledu i pozivu hrvatskoga narodnoga bića (...).⁸⁰

Dana 2. i 6. prosinca 1939. godine na izvanrednoj glavnoj skup-štini jedina točka dnevnoga reda bila je promjena Pravila s obzi-rom na ime Jugoslavenska Akademija. Ponajprije se pročitao pismo Ivan Meštrovića koji je zastupao mišljenje da se u ime Akademije ne treba dirati, te je zaključeno da se riječi 'Jugoslavenska akademija' zamijeni s riječima 'Hrvatska akademija', a za prijedlog su glasovali svi nazočni članovi i putem telefona R. Frangeš Mihanović.⁸¹ Dana 15. siječnja 1940. godine Odjel za prosvjetu Banske Vlasti bano-vine Hrvatske nije prihvatio ovu promjenu jer je ban zaključio da Akademijin zaključak nije u skladu s Akademijinim pravilima⁸² te konačnu odluku o tome treba donijeti Hrvatski sabor.⁸³

⁷⁸ Isto, 72.

⁷⁹ Isto, 72.

⁸⁰ Isto, 73.

⁸¹ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1939./1940.*, sv. 53, HAZU, Zagreb, 1941., 42-43.

⁸² Usp. Isto, 43. »Akademiji nije nikad bilo priopćeno, u čemu njezin zaključak nije bio u skladu s Pravilima. Naslućivalo se, da Ban možebit nije hotio priznati valja-nim glas akademika Roberta Frangeša, koji je tada teško bio bolestan pa je zamolio jednoga svojeg druga akademika, neka glavnoj skupštini u njegovo ime saobći, da on želi glasovati za promjenu imena Akademijina, i moli glavnu skupštinu, da se njegov glas primi telefonski. Kako želja akademika Frangeša nije bila u opreci s Pravilima, koja za promjenu traže izriekom 'odluku od tri četvrtine broja svih redovitih i izvanrednih pravih članova Akademije' bez ikakvih drugih stvarnih ili formalnih ograničenja, glavna je skupština mislila, da ne može odbiti želju na smrt bolesnog čovjeka – Frangeš je mjesec dana poslije toga glasovanja umro – i pristala je, da podpredsjednik i tajnik Akademijin, uz formalnosti potrebne radi opreza, prime Frangešov glas.« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1941./1943.*, sv. 54, HAZU, Zagreb, 1943., 57-58.

⁸³ Predsjednik Hrvatske akademije za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske na sveča-noj sjednici Akademije o godišnjici Nezavisne Države Hrvatske dana 11. travnja

Dana 19. travnja 1941. godine u *Ljetopisu Akademije* stoji da je predsjednik Akademije Bazala izvijestio prisutne da se uprava na dogovoru 11. travnja, dakle prvi dan po proglašenju Nezavisne Države Hrvatske, »složila u mišljenju, da je promjena imena Akademije u 'Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti' nužna posljedica proglašenja Nezavisne Države Hrvatske i da Akademijin zaključak o tome od 6. prosinca 1939. samim tim proglašenjem dobiva sankciju kao sastavni dio narodne volje i odluke o samostalnom političkom i kulturnom životu«. ⁸⁴

Imajući na umu ovaj okvir, pogledajmo Zimmermannovu reakciju. ⁸⁵ Naime, Zimmermann je u *Hrvatskoj straži* dana 25. prosinca 1939. godine ⁸⁶ objavio tekst pod naslovom »Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti« u kojem reagira na promjenu imena Akademije na izvanrednoj skupštini koja je, kako smo vidjeli, održana 2. i 6. prosinca 1939. godine. Zimmermann ponajprije iznosi odredbe koje se nalaze u Pravilima i Poslovniku Akademije, a u odnosu na promjenu samih Pravila te, također, i naziva Akademije. Zimmermannov je zaključak sljedeći: »Nesumnjivo je dakle, da se za stvaranje zaključka o promjeni Pravila (i imena Akademije) traži tri četvrtine prisutnih skupština (a barem polovina svih članova tre-

---

1942. godine dr. Toma Matić, između ostaloga, je rekao: »Pozivanje na hrvatski sabor učinilo je obćenito dojam brižno odabrane formule za odgodu hrvatskog imena Akademijina ad calendae graecas, jer g. 1939. znali smo svi, da nitko u državi nije doista ozbiljno pomišljao na saziv hrvatskog sabora. Akademija je 1939. učinila sve, što je mogla, da i po imenu postane hrvatskom, no obće su prilike bile tada jače od nje: pitanje promjene Akademijina imena dospjelo je na mrtvu točku i činilo se, da je za dugo vrijeme skinuto s dnevnoga reda«. »Svečana sjednica o godišnjici Nezavisne Države Hrvatska dne 11. travnja 1942.«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1941./1943.*, sv. 54, HAZU, Zagreb, 1943., 58.

⁸⁴ Isto, str. 202. U nastavku stoji: »Predsjednikov izvještaj je bez razprave jednoglasno primljen na znanje i odobren. U vezi s time su upućeni pozdravi Poglavniku i Ministru bogoštovlja i nastave i jednoglasno je primljen predsjednikov prijedlog, da Akademijina uprava pođe i lično pozdraviti Poglavnika i Ministra bogoštovlja i nastave.« Isto, 202.

⁸⁵ Spomenimo ovdje da je u svojem spisu pod naslovom »Autobiografske zabilješke iz doba rata i poslije rata (kao posthumna zaostavština za moje prijatelje ovdje i u inozemstvu« kratko rekapitulirao ovu promjenu imena s naglaskom na Bazalin stav u toj promjeni. Usp. Stjepan Zimmermann, *Humanizam i totalitarizam. Dva spisa iz ostavštine*, priredio dr. sc. Željko Pavić, Ogranak Marice hrvatske, Virovitica, 2003., 34-36.

⁸⁶ Isti je tekst iz *Hrvatske straže* prenesen i u časopis *Vrhbosna*: Stjepan Zimmermann, *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Vrhbosna LIV* (1940.), 1(48), 5.

ba da je prisutna).⁸⁷ Zimmermann je bio uvjerenja da je poticaj za promjenu imena Akademije došao od hrvatskog naroda.⁸⁸ »Stoga se može reći, da je to bio apel iz naroda.«⁸⁹ Nadalje, Zimmermann se ne slaže s mišljenjem koje je iznio Ivan Meštrović te ga u nastavku kratko izlaže i kritizira. Zimmermann polemizira s tri Meštrovićeve točke: 1. ideja kulturne i političke uzajamnosti Južnih Slavena; 2. o dopuštenosti mijenjanja nečega što ta generacija nije utemeljila te, konačno, 3. Meštrović se pita je li o tome pitanju promjene imena Akademije vremenski dovoljno dugo promišljano. Zimmermann se u svojem odgovoru najduže zadržao na prvoj točki. Dovodi u pitanje Meštrovićevu tvrdnju da se treba očuvati jugoslavenska ideja jer su je osnivači Akademije imali pred očima kada je Akademija stvarana. Naime, Zimmermann smatra kako nije prikladno da u imenu Akademije ostane simbol jedne ideje, nego ono treba odgovarati historiji i životu te nastavlja: »Imenom 'hrvatska' Akademija dolazi do izražaja narod, kome ta Akademija pripada. (...) A nesumnjivo je, da se stavlja u sukob sa hrvatskim narodom, tko bi Akademiji osporavao pravo da se nazove imenom naroda, čijega je ona svojina.«⁹⁰ Zimmermann, nadalje, promjenu imena Akademije opravdava i promatra u okviru budućnosti hrvatskoga naroda i očuvanja njegova identiteta. »Pošto pak hrvatski narod ne može ostati samo kod svoje historije, nego mu je kročiti prema budućnosti, a kruta zbilja sadašnjice upućuje ga da odsad mora nešto više pomoći i samome sebi – u prvom redu time, da održi svoje ime i da na taj način afirmira svoju narodnu individualnost: to je razlog promjeni dosadašnjeg imena Akademije.«⁹¹ Za drugu Meštrovićevu opasku (točka 2), Zimmermann je, smatra, u dovoljnoj mjeri odgovorio na početku izlaganja kada je ustvrdio kada i s koliko glasova se mogu Pravila i ime Akademije promijeniti. Kada je riječ o trećoj Meštrovićevoj tvrdnji (točka 3), Zimmermann odgovara da onaj tko je zadnjih dvadeset godina živio u narodu i s narodom, imao je dovoljno vremena da dugo i temeljito o tome pitanju promisli.⁹² Na samom kra-

⁸⁷ Stjepan Zimmermann, »Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti«, *Hrvatska straža*, 8 (Božićni broj – 25. prosinca 1939.), 293, 5.

⁸⁸ I za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske Zimmermann se također osvrnuo na promjenu Akademijina imena, te ističe kako je promjena imena iz Jugoslavenska Akademija u Hrvatska Akademija znak narodne svijesti. Usp. »K promjeni imena akademije. Izjava akademika sveuč. prof. g. dra. Stjepana Zimmermanna«, u: *Hrvatski narod*, III (24. IV. 1941.) 71, 5.

⁸⁹ Stjepan Zimmermann, »Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti«, 6.

⁹⁰ *Isto*, 6.

⁹¹ *Isto*, 6.

⁹² Usp. *Isto*, 6.

ju svojeg teksta Zimmermann, rekli bismo znakovito, ističe kako je članstvo u Akademiji stečeno pravo te se ono ne stječe političkim kriterijima – a upravo će Bazala za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, te i sam Zimmermann nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske (da spomenemo samo njih dvojicu) upravo zbog političkih razloga biti isključeni iz Akademije – te Zimmermann zaključuje: »Tome načelnom zahtjevu suprotna praksa vodila bi do boljševiziranja, kakvo se pokazalo u sovjetskoj Rusiji, na zator znanosti i stid kulture. Takvu praksu i traže samo oni, u kojih manjkaju duševni uvjeti za poštivanje znanosti, kao i za pravilno shvaćanje naroda i njegovih interesa.«⁹³

NEKOLIKO ZAKLJUČNIH MISLI

Istražujući djelovanje filozofa Stjepana Zimmermanna u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti (25. travnja 1921. – 12. srpnja 1941.) i Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (12. srpnja 1941. – 25. travnja 1946.), možemo zaključiti kako je bio aktivni redoviti pravi član sve dok nije iz Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 1946. godine nepravedno od strane komunističkih vlasti isključen. Budući da je od komunističkih vlasti i novog vodstva Akademije bio percipiran kao glavni predstavnik ustaša u Akademiji, odluka nije nimalo iznenađujuća.

Zimmermann je sudjelovao u radu nekoliko odbora, uglavnom istih, za vrijeme svojeg djelovanja u Akademiji. U određenim periodima Zimmermann nije bio član nijednog odbora, a ponekad je istovremeno bio član više odbora. Potrebno je ipak primijetiti da ni u jednom trenutku, za razliku od Zagrebačkog sveučilišta gdje je obnašao i službu rektora i prorektora, Zimmermann nije obnašao važnije službe u Akademiji.⁹⁴ Istina je da je za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske dana 29. siječnja 1942. godine izabran za predsjednika *Filozofsko-pravnoga razreda* Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, ali on je taj izbor zbog bolesti odbio.

Na samom kraju, u uvodnim riječima istaknuli smo da Zimmermann, koliko je nama poznato na temelju studiranja njegovih djela, o svojem članstvu i radu u Akademiji nije pisao. Uvjerenja smo da se razlog tome može pronaći kod samog Zimmermanna, koji je u

⁹³ Isto, 6.

⁹⁴ Zimmermann u svojoj rukopisnoj ostavštini piše kako mu je za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske ponuđeno da bude predsjednik Akademije, ali je on to odbio pozivajući se na redoviti izbor po propisima Akademije. Usp. Stjepan Zimmermann, *Humanizam i totalitarizam. Dva spisa iz ostavštine*, 15.

svojoj posljednjoj knjizi koja je objavljena za njegova života, *Putem života*, sam posvjedočio da osobno nikada nije imao sklonosti prema časti.⁹⁵ Istina je da je biti redoviti i pravi član Akademije iznimna čast i priznanje za nečiji višegodišnji naporan rad na nekom području. Istina je, također, da Zimmermann – prema vlastitu svjedočenju – za takvo što nije imao sklonosti te smo uvjereni da se tu i nalazi razlog zašto o svojem članstvu u Akademiji Zimmermann nikada nije govorio niti tome davao preveliku važnost. Jedina tema koju je u odnosu na Akademiju u svojim objavljenim spisima spomenuo, bilo je preimenovanje Akademije te je iznio svoje promišljanje o toj temi, a u smjeru opravdanosti promjene Akademijina imena.

STJEPAN ZIMMERMANN AS A MEMBER OF THE YUGOSLAV (CROATIAN) ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

Summary

This article provides an analysis of the activities of the philosopher Stjepan Zimmermann at the Yugoslav Academy of Sciences and Arts (25 April 1921 - 12 July 1941) and the Croatian Academy of Sciences and Arts (12 July 1941 - 25 April 1946). This subject has not yet been explored by scholars of Zimmermann's life and work. The paper commences with a concise discourse on the genesis and evolution of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts, its dissolution and subsequent re-establishment. The subsequent sections of the paper present Zimmermann's activities within the Academy, commencing with his election as an academician and continuing with his contributions to the various committees, his authorship of reports on new corresponding members, his lectures at the Academy, and his involvement in the publication process. His thoughts on changing the name of the Academy are briefly discussed at the end of the paper. The conclusion drawn from this analysis is that Zimmermann's involvement was prolific, though he never occupied a position of authority within the institution.

Keywords: Stjepan Zimmermann, Yugoslav Academy of Sciences and Arts, Croatian Academy of Sciences and Arts, Croatian philosophy

---

⁹⁵ Usp. Stjepan Zimmermann, *Putem života. Autoergografija*, Velebit, Zagreb, 1945., 45.